

VERBORGEN VERLEDEN

5 Prud 113-127 / l. 760
Waar leef ik van? Wald leint
Wat is de ster die mij leidt?
vrij de waarde om te doen dat
vrij diegenen vragen die christen zijn
later. Ook als christen, heb ik
+ om an de bal mist om veilig om
an lound te geven... Alleen maar
Jan en dat iemand die aan
Jan en dat iemand die aan

1991:1:15:16
1991:1:15:16
1991:1:15:16
1991:1:15:16

al ziffen in de levensvragen u. Op
toek ziffen in de levensvragen u. Op
teken van de natuurlijke
verloren heb ik willkommen in de natuurlijke
worden willkommen in de natuurlijke

DOWN
The way to
Galen.

Heinsberg
R.
S.

Sertogdo
Normal
Limbe
Basen.

Hungen

Assachen

Larich

Basen
Hungen
Assachen

Sertogdo
Normal
Limbe
Basen.

Soumay

Thone
Roumay

Carry Waalderbos & Merijn de Leur-van Duyn

VERBORGEN VERLEDEN

Bijzondere verhalen uit het programma
en een praktische handleiding om je
eigen stamboom in kaart te brengen

M

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	10
1. Wie ben je?	14
Meest ontroerende ontdekkingen	22
Jeroen Krabbé	24
2. Wat is stamboomonderzoek?	34
Floortje Dessing	48
Archivaris aan het woord: Harmen Snel	58
3. Hoe begin je?	60
Fidan Ekiz	72
Meest bijzondere locaties	84
4. Een duik in de archieven	86
Alex Klaasen	116
Mooiste (archief)stukken	126
5. Documenteren van je vondsten	128
Hanneke Groenteman	136
Lilianne Ploumen	146
6. Familienamen	156
Jochem Myjer	164
Meest rebelse voorouders	174
7. In het buitenland	176
Simone Weimans	192
Archivaris aan het woord: Truus Wanrooij-Roks	204

8. Familiewapens	206
Waldemar Torenstra	214
Meest beroemde voorouders	226
9. Hoe ga je verder?	228
Georgina Verbaan	234
Edson da Graça	244
10. Achter de schermen	254
Carice van Houten	266
Mooiste vondsten redactie	276
Kwartierstaat	278
Geraadpleegde bronnen en adressen	280
Fotoverantwoording	282
Register	283
Noten	286

VOORWOORD

NA EEN LANGE, slapeloze en zweterige reis kwamen we met het team van *Verborgen verleden* aan in het Arsip Nasional Republik Indonesia in Jakarta – en kregen daar te horen dat we het archiefdepot niet in konden omdat het gereinigd werd. Gelukkig hadden we kopieën van de originele archiefstukken bij ons en was er het een en ander online in te zien, zodat de opnames van de scène in het nationaal archief toch door konden gaan – in de studiezaal in plaats van in het depot. Waldemar Torenstra ontdekte er tot zijn verrassing dat zijn voorvader Reinier Scherius, resident op Manado, met Eduard Douwes Dekker bevriend was en samenwerkte. Dekker was de secretaris van resident Scherius en werd door die laatste bij zijn vertrek zelfs voorgedragen als zijn opvolger. We hebben het dan over niemand minder dan Multatuli, de schrijver van *Max Havelaar*, dat toevalligerwijs ook nog eens Waldemars favoriete boek bleek op de middelbare school. Het is slechts een van de vele bijzondere momenten die ik heb mogen meemaken tijdens de opnames van *Verborgen verleden*. En dit was nog vóór Waldemar bij het praalgraf in Delft hoorde dat hij in een rechte lijn van Willem van Oranje afstamt. Het is ook precies zo'n moment waar *Verborgen verleden* om draait, als de kleine en persoonlijke geschiedenis de grote geschiedenis raakt.

Aan de hand van familiegeschiedenis vertellen we in *Verborgen verleden* verhalen over grote thema's als oorlog en vrede, slavernij, religieuze vervolging, het koloniale verleden en de Jodenvervolging, die de levens van onze voorouders tekenden en die doorwerken in de generaties erna. We behandelen kortstondige gebeurtenissen als een oproer of een politieke moord, of omstandigheden als langdurige economische malaise of hoge kindersterfte. Vaak komen we verhalen over sociale ongelijkheid tegen, die laveren tussen bittere armoede en de rijkdom en privileges die de goeude klasse genoot. Thema's die van alle tijden zijn.

Carry met Fidan Ekiz in Turkije

Ook het thema migratie komt vaak terug in de afleveringen, in de verhalen van voorouders die het er niet bij lieten zitten en, bewegend tussen hoop en vrees, hun heil elders zochten. En natuurlijk, tussen de regels door in die prachtige oude archiefstukken, komen ook de karakters en emoties van onze voorouders tevoorschijn: hun gekte, hun woede, de lusten en de lasten, de liefde en de haat, het denken en het doen, de bittere tranen en het plezier, en alles wat hen drijft.

Verborgten verleden is bij uitstek een programma waarin we verbinding zoeken met het verleden, een betrokkenheid bij de geschiedenis die ontstaat omdat je meevoelt met de bekende Nederlander en zijn of haar voorouders. Denk bijvoorbeeld aan Willie Wartaal/Olivier Locadia die in de slavernijregisters op Curaçao leest dat zijn voormoeders tot slaaf gemaakten waren. Het zijn zijn verbazing en ontzetting die wij als kijker, maar ook als team, zien en beleven, waardoor die grote, lelijke geschiedenis ineens persoonlijk wordt. Doordat hij ons meeneemt in zijn ervaring, wordt zichtbaar gemaakt wat meestal verborgen blijft. Of denk aan Herman Finkers, die eeuwen later nog boos wordt omdat zijn voorouders als kinderen moederziel alleen naar het Aalmoezeniersweeshuis moesten; Dieuwertje Blok die ineens haar vermeende Schotse afstamming bevestigd ziet én haar voorliefde voor whisky kan

Carry met Gordon Heuckeroth in Tirol

plaatsen; Tom Egbers die bij het naamloze paupergraf van zijn voormoeder Mary staat waar ze met andere armen begraven ligt; Simone Weimans die de rijke niet-witte vrouwen van Paramaribo, vrije mensen ver voordat de slavernij werd afgeschaft, leert kennen; en ook Job Cohen die doorleeft voor welke onmogelijke keuzes zijn grootvader stond in oorlogstijd.

Ik wil hier graag benadrukken wat een voorrecht en plezier het is om met de hoofdpersonen hun verleden te ontdekken en door de familiegeschiedenis te reizen. Mijn fantastische collega's bij *Verborgene verleden*, vakmensen met een liefde voor geschiedenis, denken er precies zo over. Het is dan ook magisch om je een voorstelling te maken van de mensenlevens die ons voorgingen, in hun voetsporen te lopen, aan te kunnen raken wat zij hebben aangeraakt, je voor te stellen hoe ze dachten, liefhadden, creëerden of hoe hun dagelijks leven eruitzag. Het zijn de oude handgeschreven zinnen uit die mooie, vergeelde bronnen die vanuit het verleden tot ons spreken. Dat zijn de schatten die de bijzondere, ontroerende én soms lelijke geschiedenis openbaren. Omdat we woorden geven aan het verleden krijgt die geschiedenis betekenis, nu én in de toekomst.

Verborgene verleden is een reizend geschiedenisprogramma waarin we letterlijk het spoor volgen van de voorouders, maar het is ook, en met nadruk, een ode aan het verhaal. Het zijn de alledaagse verhalen van de gewone mensen die ons voorgingen en die getekend zijn door de tijd en zijn grote en kleine gebeurtenissen. Het weerbarstige verleden blijkt een rijke bron van

verhalen, die het heden kleur geeft. Koningen en keizers trokken langs, en ook bedelaars en vondelingen, grootgrondbezitters en zwervers, militairen en dienstbodes, goochelaars, kunstenaars, acteurs en (straat)muzikanten. Ze beleefden rampspoed en geluk, armoede en rijkdom, oorlog en vrede – en hun stemmen delen lief en leed uit lang vervlogen tijden met ons. Een goed verhaal geven we van generatie op generatie door en trotseert de eeuwen, want zo'n verhaal sterft niet, maar komt in allerlei variaties weer bovendien in de tijd.

De geschiedenis is niet statisch of een vaststaand verhaal met onwrikbare feiten; de geschiedenis is in beweging. Door de nieuwsgierigheid van de mens naar zichzelf en zijn plek in de wereld, door grenzen die verlegd worden, door klassieke thema's in nieuwe vormen en oude verhalen die afgestoft worden en opnieuw verteld – soms nadat ze eeuwenlang begraven lagen onder de brokstukken van het verleden, om op een dag herontdekt en opgepoetst te worden en weer te glinsteren als nieuw. Verhalen die verbeeldingskracht vergen en inlevingsvermogen. En verhalen waardoor we de dag van vandaag met historisch begrip tegemoet kunnen treden, met kennis in plaats van met ongefundeerde nonsens. Want door het verleden te kennen, tekent het heden zich scherper af en doemen zelfs de contouren van de toekomst in de verte op.

Wij, het team van *Verborgten verleden*, zijn blij en trots dat we al 125 afleveringen hebben mogen maken en hopen er nog minstens 125 meer te maken. Net zo blij en trots zijn we dat er nu dit prachtige boek is met mooie verhalen uit de serie en een uitgebreide handleiding hoe je zelf stamboomonderzoek kunt doen. Het is mooi dat iedereen, met de tips in dit boek, nu zelf kan ervaren hoe bijzonder het is om in de voetsporen van de voorouders te treden.

Geschiedenis is dat wat wij mensen ervan maken. Gisteren, morgen en vandaag. Wat de voorouders ons toefluisteren, wat wij ons willen herinneren, waarover we vertellen en wat we doorgeven aan de volgende generatie. Mensenwerk. Geschiedenis wordt door jou en mij geschreven. Laat het een mooi verhaal zijn.

Namens het hele team,

Carry Waalderbos
Eindredacteur *Verborgten verleden*

1. WIE BEN JE?

Wie ben je? Als je deze enigszins existentiële vraag even op je laat inwerken, zul je merken dat het best lastig is om hier zomaar een antwoord op te geven. En toch is dit iets wat ons kennelijk behoorlijk bezighoudt, als je kijkt naar de populariteit van *Verborgten verleden*, dat nu al jaren een groot succes is, en naar de verschillende spin-offs die daarvan gemaakt zijn. Waarom willen we weten wie we zijn? Is dat omdat als je weet waar je vandaan komt en wat je heeft gevormd, dit helpt om dingen te kunnen duiden en om beter te begrijpen waarom je de dingen doet zoals je ze soms doet? Of voelen we ons beter geworteld als we weten wat onze afkomst is, zoals een van de gasten in het programma het zo mooi verwoordde, en geeft dit rust.

De populariteit van stamboomonderzoek

Stamboomonderzoek is razend populair en daarvoor zou je verschillende redenen kunnen aanwijzen. Het is sowieso niet iets nieuws, maar waarom en hoe we dit doen, daarin is wel het een en ander veranderd.

Van oudsher richtte stamboomonderzoek zich met name op het vastleggen van primaire gegevens van voorouders: de geboorte-, huwelijks- en sterfdata, en daar bleef het meestal bij. Met zo'n stamboom kon je laten zien dat je soms van bijzondere, invloedrijke mensen afstamde, en dat gaf je een bepaalde status. Tegenwoordig gaat stamboomonderzoek een stuk verder, het zijn juist de verhalen áchter die primaire gegevens waarnaar we op zoek zijn. Dat begint bij wie je zelf bent, om vervolgens te achterhalen waar je vandaan komt en van wie je afstamt. We willen nu vooral weten hoe onze familiegeschiedenis in elkaar steekt en wat ons voorouderlijk geslacht over onszelf zegt.

Dit zie je ook terug bij de gasten die hebben meegedaan aan *Verborgten verleden*, van wie een aantal in dit boek terugkomen. Stuk voor stuk zijn ze benieuwd of ze trekjes van zichzelf bij hun voorouders terugzien, en welke. Van wie hebben ze bijvoorbeeld hun muzikaliteit of creativiteit geërfd? Daarnaast zijn ze op zoek naar antwoorden op vragen als: hoe zit het toch met dat ene familielid en wat is er nu waar van bepaalde verhalen die al jarenlang in de familie de ronde doen?

Dat stamboomonderzoek in de lift zit, heeft misschien wel te maken met de opleving die het kreeg tijdens de coronaperiode. We hadden eindelijk de tijd om onze zolders op te ruimen en dozen met foto's en ander interessant materiaal uit te pluizen. Bovendien is stamboomonderzoek dankzij de digitalisering een stuk makkelijker geworden en dat spreekt een jongere doelgroep aan. Je hoeft niet meer een dag vrij te nemen om bij de pastoor op bezoek te gaan om een geboorteakte van een van je voorouders in het

Kwartierstaat van Bernard van Neukirchen, genaamd Nyvenheim

kerkregister te bekijken. Dat was heel gezellig voor de pastoor, maar minder handig voor jouw volle agenda.

Hoe kom je erachter wie je bent?

Hoe je via stamboomonderzoek erachter kunt komen wie je bent, vertellen we in dit boek. We geven je achtergrondinformatie over verschillende onderzoeksmethoden en hebben een stappenplan voor je uitgewerkt. Ook geven we veel tips waar je welke informatie kunt vinden en zetten de belangrijkste do's en don'ts tijdens stamboomonderzoek op een rij. Hiervoor hebben we dankbaar gebruikgemaakt van de expertise van onder anderen onderzoeker Martine Zoeteman en heraldicus Guus van Breugel van het Centrum voor familiegeschiedenis (CBG), twee doorgewinterde archivariissen, Truus Wanrooij-Roks en Harmen Snel, die beiden in dit boek aan het woord komen en de redactie van *Verborgen verleden*.

We hopen je met dit boek vooral te laten zien hoe leuk, interessant en veelzijdig stamboomonderzoek is als je als een spoorzoeker in het verleden van je eigen familiegeschiedenis duikt. Een familieverleden dat niet los kan worden gezien van de periode en de omgeving waarin dit zich afspeelde. Want als stamboomonderzoeker ben je ontzettend allround bezig: je begeeft je op het vlak van geschiedenis, evenals op dat van geografie en aardrijkskunde; soms komt er een beetje religie of politiek om de hoek kijken, en je moet oog hebben voor verschillende sociale aspecten die in het verleden een rol speelden. Door je eigen familiegeschiedenis in de context van de grotere geschiedenis te plaatsen, zul je deze beter kunnen duiden. Het plaatje wordt nader ingevuld als je verder kijkt: in wat voor soort stad woonde iemand, was er volop werkgelegenheid of heerste er armoede, hoe zagen de buurt en de straat eruit? Maar ook: speelde het leven zich af in een tijd van oorlog of juist vrede, vertrokken voorouders hierom uit ons land of kwamen ze juist als migranten deze kant op? Door je voorouders op deze manier in een historische context te plaatsen, wordt jouw familieverhaal steeds verder ingevuld. Juist dat maakt stamboomonderzoek zo interessant en leerzaam.

Het ontrafelen van je familiegeschiedenis voelt soms als een film waarbij iedere scène nodig is om het verhaal nog completer te maken

Al doende leert men

Als je eenmaal met je stamboomonderzoek bent begonnen, zul je al snel voelsprietten ontwikkelen voor opvallende dingen die je tijdens je onderzoek tegenkomt, zoals bijzondere herkomstgebieden als de Veenkoloniën, bepaalde namen of bijzondere beroepen die jouw aandacht trekken.

Onverwachte ontdekkingen

Voor iedereen die met stamboomonderzoek begint, geldt dat de uitkomst aan het begin onzeker is. Want wat zul je vinden? Familieleden die arm-lastig waren? Beroemde voorouders? Op dat laatste hopen we misschien stiekem een beetje, als we maar ver genoeg teruggaan. En soms ben je in

de gelukkige omstandigheid dat je met een paar generaties terug al op een bekende naam stuit, zoals bij een aantal gasten van *Verborg en verleden* die in dit boek voorkomen.

Als je met je onderzoek begint, is dat meestal in de omgeving waarin je bent opgegroeid, maar je zult ook op plekken terecht komen waarvan je niet eens wist dat ze bestonden. Het is een aanrader om dan op locatiebezoek te gaan, als dat enigszins kan. Want met eigen ogen de plek zien waar iets zich heeft afgespeeld, zorgt ervoor dat droge feiten echt gaan leven. Dat geldt ook voor het inzien van archiefstukken bij een archiefinstelling; dit soort directe bronnen is het betrouwbaarst, en bovendien is het heel bijzonder om een originele akte van een van je voorouders in handen te hebben, zeker als daar een originele handtekening op staat. Dat kun je zowel on- als offline doen, want inmiddels is veel gedigitaliseerd en zijn veel scans van originele aktes en andere archiefstukken gemakkelijk te downloaden.

Wees realistisch in de hoeveelheid tijd die je zoektocht kost en wat je zult vinden: niet iedereen heeft binnen een paar generaties terug wereldberoemde voorouders

Geduld is een schone zaak en dat geldt zeker voor stamboomonderzoek. Want je zult merken dat bijna elk antwoord dat je vindt een nieuwe vraag oplevert. Denk je net dat je het plaatje rond hebt, komt er iets voorbij waardoor het toch net even anders blijkt te zijn. De kunst is om je hierdoor vooral niet te laten ontmoedigen maar dit als een kans te zien die je op een ander spoor brengt en toegang geeft tot nieuwe bronnen en personen.

Op het moment dat je met stamboomonderzoek begint, weet je meestal nog van niets – of in ieder geval weinig, anders was je er immers niet mee begonnen – maar zodra je geconfronteerd wordt met de eerste uitkomsten ervan, zou je hierdoor weleens heel anders naar je eigen familie kunnen gaan kijken.

Stamboomonderzoek kan een echte eyeopener zijn, maar is vooral ontzettend leuk en enorm verslavend. Dat zul je snel genoeg merken als je met behulp van dit boek je eigen familiegeschiedenis gaat ontrafelen.

Stamboom van de familie Salm, gemaakt door G.B. Salm (1831-1897)

Do's en don'ts

- Begin simpel en kader je zoekgebied af. 'Ik wil iets weten over mijn familie' is te ruim. Stel een duidelijke, concrete onderzoeksvraag en ga hiermee stap voor stap aan de gang.
- Te breed gaan. Dit is wat je noemt een beginnersfout: enthousiast beginnen en eindeloos uitwaaiëren. Houd je aan je onderzoeksvraag en begin met het uitzoeken van één lijn; in een later stadium kun je altijd nog breder gaan.
- Accepteer dat je altijd wel een paar open eindjes zult houden.
- Realiseer je dat je in je zoektocht ook iets lelijks tegen kunt komen, mensen hebben nu eenmaal niet alleen maar feestelijke dingen in hun stamboom.
- Probeer niet met je hedendaagse bril dingen te benaderen, maar bekijk het vanuit het perspectief van destijds.
- Voel je vrij in wat je onderzoekt en hoe je het vastlegt: er is geen stamboompolitie die bepaalt wat er wel of niet in mag.

MEEST ONTROERENDE ONTDEKkingEN

JETTY MATHURIN

Van overzee

Jetty Mathurin ging op zoek naar haar familiegeschiedenis in Suriname en kreeg kippenvel toen ze er haar voormoeders leerde kennen en hun namen zag staan. Jetty ontdekte tot haar verrassing wie haar oudste bekende voormoeder was: Antje. 'En zij (Antje) is van overzee gekomen! Nu heeft ze een naam.'

**Zoektip: Op de website van het Nationaal Archief in Den Haag zijn de registers van tot slaaf gemaakten online te doorzoeken.*

GORDON HEUKEROTH

Muzikale wortels

Tot zijn grote ontroering en verbazing ontdekte Gordon dat zijn Heukeroth-voorvaders uit Duitsland stadsmuzikanten waren. Nog mooier werd het toen bleek dat vader Heukeroth en zijn acht (!) muzikale zonen bij hun komst naar Amsterdam in de negentiende eeuw grote successen boekten bij hun optredens in onder meer de Parkzaal, de voorloper van het Concertgebouw.

TOM EGBERS

Ierse wortels

Tom Egbers vermoedde wel dat zijn opa Thomas Duffy Ierse wortels had, maar toen hij het zwart-op-wit zag staan – op die census van 1861 in de straat in Darwin, Noord-Engeland, waar de familie Duffy woonde – was dat een ontroerende bevestiging. Soms is het noodzaak te weten waar je precies vandaan komt en wat je oorsprong is.

JOB COHEN

De oorlog van opa en oma Cohen-Polak

Job Cohen dook in de zware oorlogsgeschiedenis van zijn opa Hendrik Cohen en oma Flora Polak, die in 1945 in kamp Bergen-Belsen overleden. In 2017 plaatste Job samen met burgemeester Ahmed Aboutaleb ter nagedachtenis aan zijn grootouders stolpersteine voor hun huis in Rotterdam.

ERIC CORTON

Waterloo

Presentator en acteur Eric Corton is diep ontroerd als hij ontdekt dat zijn voorouder in 1815 bij Waterloo tegen Napoleon vocht. Juist omdat Eric zulke warme herinneringen heeft aan zijn eigen vader, die hem als kleine jongen enthousiast vertelde over deze wereldberoemde veldslag, zonder echter te weten dat een familielid onderdeel was van dit spektakel.

JACK VAN GELDER

Onderduikadres

Jack van Gelder had zich eigenlijk nooit zo beziggehouden met het oorlogsverleden van zijn ouders, misschien uit zelfbescherming. Toen hij na al die jaren dan eindelijk het huis in Zeist betrad waar zijn jonge, nog ongehuwde vader en moeder tijdens de oorlogsjaren ondergedoken zaten – de NSB zetelde in een huis er vlak achter – drong de harde realiteit zich aan hem op.

JEROEN KRABBÉ

